

GRANTA

הבית האחר

מוחמד עלי טאהא

מערביות: יהודה שנהבי שהרבני

קולה הצורם של הזקנה הכה בחלל האוויר. לרגעים הוא נשמע כמו הלמות תופים של תומורת הצועדת ברהב הלווייתו של איש רם מעלה, או, לפחות, כמו צלצול פעמון היד העשוי מנחושת אשר הקפיא את הדם בחצר בית הספר באותם ימים, מבשר את תחילת הלימודים. קולה של הישישה קרע את מעטה השתיקה אשר מילא את הבית בשעת בין הערביים. הוא גבר על אוושת העלים המצהיבים אשר נאחזו עדיין בענפי העץ, למרות עזות המצח של חודש נובמבר וגסות הרוח של חודש דצמבר. הקריאה "מצטפא", שבקעה מעומק גרונה והסתננה מבעד לשיניה התותבות, חזרה שוב ושוב ללא הרף. היא הגתה את השם כאילו ביתרה בסכין תרשיחאית חדה את החברה השלישית ובלעה את ה"א" שבה. כאילו התכוונה להעיר אותו מתרדמתו: התעורר. קום כבר איש ישן. או שמה להתלונן ולהכריז בפני הקירות והאבנים שהיא עדיין כאן. עם כל הכבוד, החיים אינם רק מזון ושתייה. לאן נעלמו המנהגים בין האנשים? הלכידה והנתיבה? היחס לזולת? בן אדם הוא בן אדם וכאשר הוא חדל להיות בן אדם, הוא צונח אל השכחה. הקריאה "מצטפא" הפכה לפתע חזקה מתמיד. היא נחלקה כדרכה להברות, וניתן היה לשמוע בה התראה, מועקה, פחד וגם, אולי, סימן ליקיצה מחודשת.

הקריאות שבקעו מתדרה של הזקנה שבקומת הקרקע טיפסו והגיעו אל הקומה העליונה. שם התמקמו בין האבנים, הקירות והרהיטים מבלי שאיש שמע אותן. מצטפא, שהיה גאות האם וכל עולמה, היה טרוד בענייניו. הוא ישב על כיסא עור מרווח, עיניו נעוצות במסך המחשב שמולו, אצבעותיו נעות בזריזות בין האותיות, המספרים והסימנים שעל המקלדת. הוא לא שמע ולא ראה דבר, למעט המסך שמולו. מוחו, עיניו ואצבעותיו היו עסוקים. התוכניות שעליהן שקד תקופה ארוכה קרמו עור וגידים. שרטוטי התוכנית של חווילה החדשה כמעט היו מוכנים. תחושה של אושר התגנבה אל לבו של האדריכל. הוא

אסתר שניידר, אקויל פי, 2015

תכנן מבנה מודרני אשר ישלב בין הישן והחדש, בין המסורת לקרמה, חשב לפרוץ אל המאה העשרים ואחת עם פרויקט, תוכניות ובית חדש. הוא תכנן את הווילה בהשראת מורשת האבות מבלי לוותר על חידושי המחר.

באותה עת ישבה אמו על הכיסא בחדרה שבקומת הקרקע. קירות חדרה עירומים, למעט ציטוט ממוסגר של פסוק "כס הכבוד" מן הקוראן שעליו פשטו החלודה והעשו הקירות הלכנים כבר הצהיבו. לפני שנים רבות עוד נהגו לחייך כמו תינוקות ולקדם במאור פנים את קרני השמש המוקדמות ואת ניחוחות הבוקר. קולה הרם של הישישה בקע מעומק בית החזה, שעליו היו תלויות שתי כתפיים שמוטות לצדדים. הנטל של תשעת העשורים היה רב, המשא כבר ותנועתה איטית כמו של צב מזדקן. רגליה כחושות כמו רגלי חסידה. ברכיה שחוקות, כאילו כרסם בהן הזמן ללא מעצורים. העיניים כבר קהו והשמיצה הייתה כבדה. לא נותר לה דבר, מלבד הלשון. נדמה היה שפעולת הלשון של הישישה סתרה את חוקי הטבע. אללה, יתגדל וישתבח, ברא לאדם שתי עיניים, על מנת שיוכל להרבות ולראות. הוא ברא לו שתי אוזניים על מנת שירבה וישמע. אולם ברא לו פה אחד בלבד, על מנת שימעט כדיבור. עיניה של האישה הישישה כבו במידת מה, אוזניה הפכו חירשות מאוד ולא נותרו לה אלא פיה ולשונה. אולם אף שריברה מבוקר עד ערב, איש לא נתן לה את דעתו. מצטפא נמצא רוב שעות היום במשרד. כאשר שב הביתה בשעות הערב, מיהר אל חדר העבודה, אל המחשב ואל תוכניות הווילה הנחשקות. המחשב, השרטוטים והבית החדש היו כל עולמו. הוא ויתר בשבילם על הבילויים עם החברים ואף על סלון ועל הילדים. סלוא נהגה לשוב מן העבודה עם שקיעת השמש, או מעט מאוחר יותר. מצטפא היה שומע אותה פולטת "אוף" נרגן. לשון הזקנה לא ידעה מנות וכל מה שביקשה סלוא היה מעט מנוחה לעצמה לאחר תלאות וטרדות היום. אולם לשון הזקנה לא התעייפה. סלוא שמעה את קריאותיה, ולא שעתה להן. היא הרי צורחת אם צריך ואם לא צריך. ריבון העולמים הגן עלינו מפני הזקנה, הפלות וקץ החיים. לשון האישה אינה נחה. היא פוגה בצעקות אל העוברים והשבים, מפנה שאלות אל הזרים ואל הקרובים. מי אדוני? להיכן אתה הולך? בוא שב איתי קצת. וכאשר היא מתייאשת, היא

1. הערת המיתרגם: הכוונה כאן היא לפסוק 255, פסוק כס הכבוד מתוך הסורה השנייה, שמתאר את גדולתו של אללה. הפסוק נמצא לעיתים קרובות תלוי על קירות הבתים: "אלוהים – אין אלוה מבלעדיו חי וקיים... כסאו חובק שמיים וארץ, ועל נקלה יגונו עליהם, הוא העליון והנשגב". מתוך **הקוראן**, תרגום: אורי רובין, תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, 2005: עמ' 37-38.

מתחילה לשוחח עם עצמה: מה קרה לך, יא וטפא? איפה הימים הטובים, יא אם מצטפא? איפה הימים שבהם היית ממלאת את הבית בקצב ותנועה? עת נהגת לרקוד ולשיר לפני מבקרים, חברים וקרובים המתרווחים בחדר האורחים? הישישה עצרה אנשים מדומים לשיחה. אחר כך הייתה נושאת ונותנת, ולפעמים מתנצחת וגוערת בהם. אמרתי לך יא צאלחו קח אותי איתך. מדוע הלכת לבד, נמאס לך ממני? בילינו חיים שלמים יחד כמו דבש וחמאה, יא אבו מצטפא. מספיק יא אישה. "גורל האישה הנאמנה לגברים דומה לזה של מים בתוך מסננת". על מנת להסיח את דעתם של העוברים והשבים, היא מדברת לעצמה או מנהלת דרישה עם אדם נעדר. ואז נשמעת שוב הקריאה: מצטפא, יא מצטפא. המצטפא הראשון כמו מדלג מעל ההברה הראשונה, והשני דווקא מדגיש אותה. ה"פא" מתארכת כמו חבל שנמתח מקומת הקרקע אל הקומה העליונה, כדי שיגיע לאוזניו של מצטפא ויעיר את תשומת לבו. אני קוראת לך יא ילד! זו אמך! אמך! הצרחות הגיעו לחדר העבודה והחרישו את אוזניו של האדריכל. אצבעותיו נעצרו על גבי המקלדת. יא סתאר, יא אללה. מי מדגיש את התאג'ה? האם זוהי שוב נדא? לפני כמה ימים רטנה התאג'ה והתלוננה על נדא חסרת הנימוס והחינוך, שאינה מקשיבה ואינה מכבדת אותה. אחר כך נפתרה הבעיה. באותו היום לאחר ששמע את התאג'ה צורחת התרומם מכיסאו שמול המחשב ורך במהירות במורד המדרגות. בוא. בוא תשמע אותה. "פינוק הבן מרונן לב, ופינוק הבת מסב כאב". נדא עמדה לפרוץ בבכי. בואי אליי יא נדא. פדיש. לא קרה כלום. אל תבכי. את ילדה נכונה. מתחשק לי לשחק איתך. בואי והתקרבי, נשחק יחד. לא אשחק איתך. היא לא יכולה לרוץ, ולא יודעת לקפוץ ולא יודעת לשיר. השירים שלה ישנים. כל הזמן היא שרה לבובות. כך קוטפים את צמח הזערור וקא. אני לא משחקת. אני לא זערור. מצטפא התבונן בבתו הקטנה, שגילה לא עלה על שלוש, ובבוכתה היפה אשר הצמידה אל חזה. אחר כך התבונן באמו ובתשעת העשורים הרובצים על כתפיה, ואמר להן: "שחקן יחד. ביחד". ונדא עונה: פדיש. לא רוצה. תשחק אתה איתה. והתאג'ה עונה לו: שייף? אתה רואה את החינוך שלך, יא מצטפא? לא צריך. הילדה קטנה ועוד לא מבינה, יא התאג'ה. בבקשה התייחסי אליה בהתאם לגילה. נדא מחייכת והתאג'ה הזקנה אומרת: טוב, תן לה לשבת לידי, נשוחח קצת. תעשי את זה בשבילי יא נדא. יא תביקתי. שבי קצת עם סבתא. עם התאג'ה. התאג'ה אוהבת אותך. מצטפא שב אל המחשב ואל הווילה המודרנית שתכנן, כשהוא משלב בין הקדמה לבין המסורת. הוא משרטט. ממפה. מחשב. שוקע בעמלו ושוכח את

העולם שמסביבו. אבל הקול הוא קול אמו, והצעקות של אמו מביעות מצוקה. ההכרה "פא" שבשמו הולכת ומתארכת. והוא נזכר לפתע שנדא ואמה נמצאות בקניון. נדא לא הייתה נענית לה ממילא. ואילו הקריאות של החאג'ה הישישה הפכו לעניין של הרגל. היא פונה לעוברים ושבים. מתחילה לצעוק בכל פעם שהיא שומעת תנועה כלשהי. מצטפא. סלוא. נדא. ונראה שאללה ישתבח היטיב עם בני המשפחה והעניק להם שמות המסתיימים בהברות ארוכות המתאימות לזמנים של מצוקה. הצילו. הצילו. גי. יא עולם. יא אנשים. האדריכל המשיך לעסוק בתוכניתו המבטיחה. מוטב שלא היה שומע. אולם החאג'ה הקשישה סוחבת על עצמה תשעה עשורים, וכבר נמצאת בפאתי בית הקברות, המקום שבולע ולעולם אינו שבע. מצטפא עושה מאמצים כבירים כדי לסיים את התוכניות לקראת האביב, אז תחל בניית הווילה שבה יחיה עם סלוא, נדא ובניו ענאן ועדנאן אשר לומדים בירושלים. והנה הגיעה הקריאה השלישית. מצטפא. יא מצטפא. יא מצטפא. המצטפא הראשון, שהיה שסוע ומבותר באופן חד, פצע את חלל האוויר, הקיש בדלתות והרעיד את הישנים ואת הערים. למצטפא השני קדמה הקידומת "יא" אשר הייתה לתחינה, והיא הסתיימה ב"פא" מתמשכת, אשר הייתה לקריאה משוועת לעזרה. כמי שאומרת: היכן הכבוד והאצילות, יא בני משפחת הכבוד? למצטפא השלישי קדמה "יא" קצרה ומקוטעת ואחריה "פא" שנמתחה עד לאינסוף. היא נשמעה כמו הצופר של אמבולנס אשר מתקרב ומתרחק במהירות, עד שהקול אוכד בחלל האוויר. למען אללה, יא ילד. למען השם רחם עליי. בוא יא מצטפא. המהגדר עזב את שולחן העבודה, מיהר במורד המדרגות ופנה ימינה אל חדרה של אמו. הוא מצא את החאג'ה יושבת בחדרה על מושבה ומקל ההליכה בחיקה. כן יא. כן יא חאג'ה מה קרה? יא אבני, הגעת? אני רוצה ללכת הביתה. לבית שלי. לבית שלך? היכן הבית שלך? זה ביתך. לא. אני לא יכולה יותר לשלם שכר דירה. איזה שכר דירה? זה ביתך מזה ארבעים שנה. לא, ביתי הוא שם. התעשתי יא חאג'ה. אני לא משוגעת. אני רוצה ללכת הביתה. תירגע יא חאג'ה, אלוהים אחד.

מצטפא נישק את יד אמו ואת מצחה והגיש לה כוס מים. התחנן לפניו שתשתה. אחר כך נפרד ממנה, יצא מן החדר וחזר שוב לחדר העבודה, למחשב ולתוכניות. אל השרטוטים והתמונות של החלונות, הדלתות, העמודים, הכלונסאות ואמת המים. הוא בדק את החישובים של הבטון, הברזל, האבנים, המרצפות והעץ. באותה העת התרוממה הזקנה

בכבודת, אספה בידה צרור בגדים עטוף בסדין, נסמכה על מקלה והתקדמה לעבר הדלת באיטיות, כשהיא ממלמלת: אני הולכת. הולכת.

רוח קרירה נשבה והעיפה את העלים החומים והצהובים שנשרו מעצי התאנה, האגוז והרימון שבחצר. השמש, אדומה כמו כלנית, שקעה באופק הרחוק. היא התקדמה באיטיות, כמו צב זקן שהזמן שכח מקיומו. צרור הבגדים בידה השמאלית, המקל בידה הימנית והיא ממלמלת: אני הולכת הביתה. אני הולכת. הוֹלִיכֵת. ■